

Руслан Сердега (Ruslan Serdeha)

Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна

ПРОБЛЕМА СТВОРЕННЯ СЛОВНИКОВОЇ СТАТТІ ДЛЯ ОПИСУ ВЖИВАНИХ У ТЕКСТАХ ФОЛЬКЛОРУ ГЕОРТОНІМІВ

The Problem of Creating a Dictionary Entry to Describe the Geortonyms Employed in Folklore Texts

ABSTRACT: The article examines the names of holidays that function in various texts of Ukrainian folklore and provides samples of lexicographic descriptions of these names. The religious names of holidays often have vernacular equivalents forming a single whole with the official Church name for the holiday. That is why we have numerous variants for such holidays, which arise within the clerical geortonym and the corresponding folk geortonym. We found that the names of holidays contain a temporal component in their semantics. The indication of the time of celebration is an obligatory component of the meaning of the proper names studied. In general, the process of describing the meaning of a name may require the compiler to use encyclopaedic information not only about the time of the celebration, but also about the peculiarities of its celebration. Geortonyms usually have an expressive ethno-cultural meaning, as they reflect the traditions of the people; reflect the national specifics of celebrating various special events. Therefore, such names should be included in the register of the Dictionary of the Language of Ukrainian Folklore. In our opinion, a dictionary entry in a relevant lexicographic work describing the name of a holiday should consist of seven components. First, the title word, written in capital letters and highlighted in bold. Secondly, grammatical information (must contain an indication of the inflection of the genitive case). Thirdly, stylistic remarks (religious, folk). Fourthly, variants of names that function in the language of folklore; a separate zone may contain other possible holiday names, for example, ones not directly recorded in folklore works. Fifth, the interpretation, which should, if possible, include information about the time of celebration and the specifics of its celebration. Sixth, the contexts that demonstrate the realization of the meaning of the word in the language of folklore should be provided. Seventh, indications of the source of the illustration, indicating the initials of the compilers, the name of the collection, the place of publication, if any, the name of the publisher, the year of publication, the page on which the name is used in a certain sense.

KEYWORDS: geortonym, folklore, dictionary, onym space, proper names

Власні назви здавна привертають увагу мовознавців, оскільки займають особливе місце в мовній системі через закладену в них функцію індивідуалізації конкретних предметів і явищ. Крім того, пропріативи, засвідчені текстами фольклору мають здатність відображати культуру народу, його традиційне світобачен-

ня. Тому такі назви цілком заслуговують на лексикографічне опрацювання й обов'язково повинні бути представленими в *Словнику мови усної народної словесності*. Помітну нішу в онімному просторі фольклору займають геортоніми (назви свят), які й будуть об'єктом дослідження в цій розвідці. Вікторія Желязкова відзначає спорадичність студіювань у царині цих найменувань¹. Наталія Колесник слушно зауважує, що й донині в ономастиці не здійснено ґрунтовного опрацювання геортонімії на власне фольклорному матеріалі², а вона безперечно заслуговує системного дослідження загалом і лексикографічної репрезентації зокрема.

Фольклор становить важливу складову будь-якої національної культури. Він відображає самотність народу, особливості його ментальності. Вербальні засоби, вжиті в текстах усної народної словесності, становлять органічне й важливе надбання кожної національної мови. Вагомий унесок у дослідження мовних явищ фольклору зробили польські вчені. Єжи Бартмінський видав у 1973 р. монографію *O języku folkloru*³. Це був перший у польській лінгвістичній науці системний опис мови фольклору, певних її елементів. Основні тези цієї праці такі: 1) діалект становить природну, первісну основу мови фольклору; 2) основа самотності фольклорної мови криється в її наспівності (мелодійності), яка безпосередньо реалізується в текстах фольклору й зумовлює таким чином особливості фольклорної мови; 3) мова фольклору – це художній різновид діалекту.

У 90-х рр. XX ст. у Польщі стрімко починає розвиватися такі мовознавчі напрями, як етнолінгвістика та лінгвофольклористика. У Любліні починають виходити періодичні наукові збірники «*Językowy obraz świata*» за редакцією Єжи Бартмінського та Яна Адамовського. Вагомим внеском у справу дослідження мови польського й загалом європейського фольклору стало багатотомне видання *Słownik stereotypów i symboli ludowych*, ініційоване Єжи Бартмінським, який став його редактором⁴. Мета *Словника* – синтетично представити традиційну картину світу, зафіксовану в народній польській мові, фольклорі, віруваннях та обрядах.

В українській лінгвістиці в окрему мовознавчу галузь виділяють фольклорну лексикографію, в руслі якої виконана й наша розвідка, Тетяна Беценко і Ніна Данилюк. Фольклорна лексикографія спрямована передусім на загальний лексикографічний опис мови фольклору, а також на укладання словників мови окремих жанрів народної усної словесності. В україністиці певні принципи укладання словників мови фольклору та структури словникових статей були представлені

¹ В.В. Желязкова, *Геортоніми в сучасній українській мові: семіотичний ракурс студіювання*, «Науковий вісник державного Херсонського університету. Серія Лінгвістика» 2019, вип. 36, с. 180.

² Н.С. Колесник, *Назви релігійних свят як невід'ємний складник української народнописенної онімії*, «*Studia Ucrainica Varsoviensia*» 2018, № 6, с. 112.

³ J. Bartmiński, *O języku folkloru. Z dziejów form artystycznych w literaturze polskiej*, Wrocław 1973.

⁴ *Słownik stereotypów i symboli ludowych*, koncepcja całości i redakcja Jerzy Bartmiński, t. 1. *Kosmos: niebo, światła niebieskie, ogień, kamienie*, Lublin 1996.

в працях Тетяни Беценко, Ніни Данилюк, Наталії Колесник, Оксани Сімович, Зоряни Василько, Наталі Журавльової. Тетяна Беценко видала словник епітетів, складних слів, тавтологічних і плеонастичних структур, географічних найменувань і релігійних понять, наявних у мові дум⁵, а також здійснила кілька видань словника думових текстово-образних одиниць⁶. Певні принципи укладання словника мови фольклору на матеріалі народнопісенних текстів були запропоновані Ніною Данилюк. На думку цієї дослідниці, важливо описувати «не стільки частиномовну належність одиниць, скільки їхні семантико-синтаксичні функції»⁷. Для унаочнення свого твердження вона підготувала матеріали до словникової статті можливого *Словника мови народної пісні* з реєстровим словом «дорога». Наталія Колесник чи не вперше в українському мовознавстві висловила думку про необхідність створення словника фольклорних онімів, виклала у своїх розвідках основні принципи макроструктури словника фольклоронімів⁸, також подала схему побудови словникової статті, залучивши для цього приклади з бурлацьких та наймитських пісень⁹, а також щедрівок та весільних пісень¹⁰. Оксаною Сімович був представлений у монографії фрагмент словника мовних символів¹¹, нею запропонована також концепція створення *Словника вербальних символів*¹². Зразки лексикографування словесних символів фольклору були представлені також у монографічній праці Зоряни Василько¹³. Тлумачний словник етикетних народнопісенних формул був виданий Наталею Журавльовою¹⁴.

⁵ Т.П. Беценко, *Мова думового епосу: Словник епітетів, складних слів, тавтологічних і плеонастичних структур, географічних найменувань і релігійних понять*, Суми 2008.

⁶ Т.П. Беценко, *Мова українських народних дум: Словник текстово-образних одиниць*, Суми 2016; Т.П. Беценко, *Естетика мови українських народних дум: текстово-образні одиниці*, Суми 2017.

⁷ Н.О. Данилюк, *Принципи укладання словника мови української народної пісні*, [в:] *Українська лексикографія в загальнослов'янському контексті: теорія, практика, типологія*. Ларисі Григорівні Скрипник, Київ 2011, с. 252.

⁸ Н. Колесник, *Теоретичні підвалини та принципи лексикографічного опрацювання фольклоронімів*, [в:] *И слово ваше отзовётся: к 80-летию проф. Е.С. Отина*, Киев 2012, с. 235-242; Н. Колесник, *Основні засади створення словника*, «Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. Філологічні науки. Мовознавство» 2013, вип. 25 (274), с. 9-15.

⁹ Н. Колесник, *Структура статті в словнику фольклоронімів (на матеріалі бурлацьких та наймитських пісень)*, «Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. Філологічні науки. Мовознавство» 2014, № 2, с. 7-14.

¹⁰ Н.С. Колесник, *Проблема лексикографування фольклорних власних назв на матеріалі українського обрядового фольклору*, «Вісник Маріупольського державного університету. Серія: Філологія» 2023, вип. 28, с. 174-185.

¹¹ О.І. Сімович, *Поетична символіка української народної творчості: лінгвістичний аспект*, Львів 1999, с. 12-42.

¹² О.Сімович, *Словник вербальних символів: принципи і засади*, «Українське мовознавство» 2008, вип. 38, с. 202-204.

¹³ З. Василько, *Символіка фольклорного образу*, Львів 2004, с. 194-364.

¹⁴ Н.М. Журавльова, *Українська народнопісенна ввічливість: тлумачний словник етикетних слів, фразеологізмів і виразів*, Запоріжжя 2019.

Однак тих незначних обсягом спроб лексикографічного опису різних словесних одиниць (текстово-образних, мовних символів, фольклоронімів) чи навіть масштабніших реалізацій лексикографування фактів мови фольклору, як тлумачний словник етикетних слів, фразеологізмів і виразів Н.М. Журавльової ще явно недостатньо. Перспективи майбутніх студій із лінгвофольклористики, зокрема такого її напрямку, як фольклорна лексикографія, вбачаємо в лексикографічному опрацюванні лексики, фразеології, образотворчих словесних засобів та інших мовних одиниць, наявних у різних жанрах фольклору, укладанні словників мови окремих жанрів народної усної словесності, реалізації широкомасштабного проєкту *Словник мови усної народної словесності*.

Актуальність нашої роботи якраз і зумовлена відсутністю усталених методологічних підходів щодо лексикографування різних власних назв, наявних у мові фольклору, зокрема й геортонімів.

Мета дослідження полягатиме у розробленні методики лексикографічного опису геортонімів, наявних у текстах українського фольклору, та поданні зразків лексикографування відповідних онімів.

Реалізація мети передбачає розв'язання таких основних завдань: 1) виокремлення основних типів геортонімів, наявних у структурі фольклорних текстів українського народу; 2) розроблення моделі словникової статті, придатної для опису таких одиниць у спеціальній лексикографічній праці; 3) окреслення концепції *Словника мови усної народної словесності*.

Словник мови усної народної словесності, з одного боку, включатиме до свого складу лексеми, що відбивають реальний побут, традиції, звичаї, загалом життя народу, дійсність об'єктивну, а з другого боку, вигадану, таку, що постала внаслідок художнього переосмислення народом певних ситуацій, явищ життя. У ньому відображатимуться також ті словесні утворення, що становлять специфіку народної усної творчості як однієї із вагомих національних форм художнього відображення дійсності. Тому така лексикографічна праця, на нашу думку, повинна враховувати цю її своєрідність і відбивати як специфічні художні засоби, властиві різним жанрам фольклору, так і фіксувати слова, що пов'язані безпосередньо з буденними реаліями українського народу. Пропонована нами лексикографічна праця матиме, вочевидь, точки перетину з іншими словниками, бо всі елементи системи взаємопов'язані між собою, а мова – це теж система взаємопов'язаних і взаємозумовлених одиниць. Однак зауважимо, що *Словник мови усної народної словесності* матиме власну специфіку й посідатиме своє окреме місце в типології лексикографічних праць. Слова, вживані у мові фольклору, та деякі стійкі звороти з народної усної творчості загалом фіксуються в тлумачних словниках української мови, проте ці фіксації переважно побіжні, лексеми з текстів фольклору в них представлені в незначній кількості. Тому такі лексикографічні записи не відбивають системно ані семантичну¹⁵, ані граматичну своєрідність

¹⁵ Р.Л. Сердега, *Особливості опису семантичної структури лексем у „Словнику мови українського фольклору”*, «Львівський філологічний часопис» 2023, № 13, с. 166-173.

фольклорного слова¹⁶. Крім того, стилістичні ремарки у словниках такого типу, пов'язані з відбиттям специфічних особливостей мови фольклору, у таких лексиконах не уніфіковано¹⁷. Засади для майбутньої лексикографічної праці ми розробляємо на основі фольклорних матеріалів середини ХХ ст. – початку ХХІ ст. У друкованих матеріалах цього періоду використано сучасну графіку. Матеріали ХІХ ст. – початку ХХ ст., безперечно, теж потребуватимуть лексикографічного опису, але тут потрібно буде вирішити проблему співвідношення різних правописних систем між собою (кулішівки, максимовичівки, драгоманівки, желехівки та ін.), співвіднести також записані відповідними абетками фольклорні тексти з графічною системою сучасної української мови. Щодо територіальних меж, то більшість збірок цього періоду уніфіковано, пристосовано до норм літературної мови. Однак фольклорні тексти, які відбивають виразну територіальну специфіку, ми теж залучаємо до опису, загалом орієнтуємося на весь загальнонаціональний обшир. У цій розвідці ми зосереджуємося на лексикографічному описі геортонімів, оскільки вони комплексно не представлені в жодному з сучасних словників, а такий матеріал може дати багато цінної інформації про певний народ, його уклад життя, звичаї, світоглядні уявлення. Українська лінгвістика взагалі не має ще словників, які б більш-менш повноцінно відображали мову фольклору, її специфіку. Така ситуація зайвий раз свідчить про необхідність створення спеціальних словників, які бодай хоча б частково відбивали мовне багатство усної народної словесності.

Матеріал для цієї розвідки був виокремлений нами з таких джерел: збірок паремій *Українські народні прислів'я та приказки: дожовтневий період* (1963) упорядкування Валентини Бобкової, Йосипа Багмута, Алли Багмут¹⁸, і *Українські прислів'я та приказки* (1984), упорядкованої Степаном Мишаничем та Михайлом Пазяком (1984)¹⁹, збірки колядок і щедрівок упорядництва Олексія Дея (1965)²⁰, збірки *Жартівливі пісні. Родинно-побутові* (1967), яку упорядкували О. Дей, Марія Марченко, Андрій Гуменюк²¹, укладеної Григорієм Нудьгою збірки *Думи* (1969)²², збірки чумацьких пісень (1976) упорядництва О. Дея, Алли Ясенчук, Анатолія Іваницького²³, книги *Календарно-обрядові пісні* (1987) упорядкування

¹⁶ Р. Сердега, *Специфіка відображення граматичної інформації у „Словнику мови усної народної словесності”*, „Traektoriâ Nauki = Path of Science” 2022, vol. 8, № 10, pp. 2008-2018.

¹⁷ Р. Сердега, *Стилістичні параметри лексикографічного опису мови фольклору*, «Волинь філологічна: текст і контекст» 2020, вип. 29, с. 129-140.

¹⁸ *Українські народні прислів'я та приказки: дожовтневий період*, укл. В. Бобкова, Й. Багмут, А. Багмут. Київ 1963.

¹⁹ *Українські прислів'я та приказки: народна творчість*, упоряд. С.В. Мишанича та М.М. Пазяка, Київ 1984.

²⁰ *Колядки та щедрівки: зимова обрядова поезія трудового року*, упоряд. О.І. Дея, Київ 1965.

²¹ *Жартівливі пісні. Родинно-побутові*, упоряд. О.І. Дей, М.Г. Марченко, А.І. Гуменюк, Київ 1967.

²² *Думи*, упоряд. Г.А. Нудьги, Київ 1969.

²³ *Чумацькі пісні*, упоряд. О.І. Дей, А.Ю. Ясенчук, Київ 1976.

Олени Чебанюк²⁴, зі збірки народних казок, легенд, притч, прислів'їв *Чарівна торба* (1988), упорядкованої Іваном Сеньком²⁵, збірки українських народних емігрантських пісень *Буд здорова, землице* (1991), яку упорядкувала Софія Грица²⁶, хрестоматії *Героїчний епос українського народу* (1993), упорядкованої Оленою Таланчук і Федором Кислим²⁷, укладеної Ніною Кусайкіною збірки *Прислів'я. Прикмети та повір'я українського народу* (2006)²⁸, посібника Тетяни Васютіної і Оксани Золотар *Етноекологічний календар природи* (2007)²⁹.

У текстах народної усної творчості фіксуємо здебільшого клерикал-геортоніми, які накладаються на фольк-геортоніми, тобто спостерігаємо своєрідне злиття церковних і колишніх традиційних народних свят у певному урочистому дійстві. Наталя Колесник зауважила, що геортоніми, уживані в народних піснях строкаті, оскільки одна частина таких назв «пов'язана з важливими подіями християнства, а інша – з давнішим народним календарем»³⁰. Проаналізований матеріал, дійсно, дозволяє виокремити такі типи геортонімів: 1) клерикал-геортоніми, які використовуються для називання основних свят християнства (*Благовіщення, Водохреща, Вознесіння*), свята, що в основі мають імена християнських святих (*Андрія, Ілля, Мокрина, Олена* та ін.), інколи імена архангелів (*Гавриїл, Гавриїлів день*); 2) фольк-геортоніми, тобто народні назви свят, тісно переплетені з християнськими, але які зберігають помітний зв'язок із давніми язичницькими віруваннями, обрядами (*Купайло, Купало, Масляна*). Сюди також можна віднести церковні в основі свята, що набувають у народі певного переосмислення, набувають народної назви (*Фекла-зоряниця, Спасівка*); 3) персоніфіковані свята (назви загалом церковних свят, але таких, що зазнали впливу міфологічного способу сприйняття дійсності, через що сприймаються як живі істоти, наприклад, *Ілля, Юрій*). Перші дві групи назв, на нашу думку, слід виносити в окремі словникові статті, а третя – фіксуватиметься в складі геортонімів першої групи, але із зазначенням персоніфікованого вияву.

Слід зауважити, що геортоніми насамперед пов'язані з часопростором. Тетяна Коробко зазначає, що «лексеми на позначення релігійних свят мають подійно-темпоральну семантику»³¹. Більшість таких найменувань має виразні темпо-

²⁴ *Календарно-обрядові пісні*, упоряд., передм., приміт. О.Ю. Чебанюк, Київ 1987.

²⁵ *Чарівна торба: українські народні казки, притчі, легенди, перекази, пісні та прислів'я, записані від М. І. Шопляка-Козака*, упоряд., передм., приміт. та слов. І.М. Сенька, Ужгород 1988.

²⁶ *Буд здорова, землице: українські народні пісні про еміграцію*, упоряд. С.Й. Грици, Київ 1991.

²⁷ *Героїчний епос українського народу. Хрестоматія*, упоряд. та приміт. О.М. Таланчук, Ф.С. Кислого, Київ 1993.

²⁸ *Прикмети та повір'я українського народу*, уклад. Н. Кусайкіна, Харків 2006.

²⁹ Т.М. Васютіна, О.М. Золотар, *Етноекологічний календар природи*, за ред. І.В. Мороза, Тернопіль 2007.

³⁰ Н.С. Колесник, *Назви релігійних свят як невід'ємний складник української народнописенної онімії*, «Studia Ucrainica Varsoviensia» 2018, № 6, с. 115.

³¹ Т.О. Коробко, *Подійно-темпоральна семантика назв релігійних свят*, «Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Філологія» 2017, № 26, т. 1, с. 35.

ральні ознаки, які неодмінно мають відбиватись у їх тлумаченні. Пояснення значеннєвої наповненості геортонімів потребуватиме інформації про час відзначення, особливості святкування, оскільки без зазначення відповідних даних важко буде адекватно окреслити семантику відповідних назв, проте в лінгвістичному словнику, а таким ми здебільшого бачимо *Словник мови усної народної словесності*, необхідно дбати про одну з основних засад тлумачення значення слова, як економність, хоча цей принцип при цьому не має шкодити розумінню загальної семантики описуваного поняття.

Словникова стаття, яку можна буде використати для лексикографічного опису тут має вибудовуватися таким чином: 1) заголовного слова, написаного великими літерами та напівжирним шрифтом; 2) мінімальної граматичної інформації, зокрема про флексію родового відмінка; 3) стилістичної ремарки за необхідності (*церк.* – церковне, *нар.* – народне); 4) варіантів назви, які функціонують у мові фольклору; в окремій зоні можуть бути подані також інші можливі назви свята, але які зафіксовані безпосередньо в творах фольклору; 5) тлумачення, яке має за можливості включати інформацію про час відзначення свята та особливості його проведення, походження; 6) контекстів, що демонструють реалізацію того чи того значення у фольклорному тексті; 7) джерела ілюстрації чи ілюстрацій, із зазначенням бібліографічних даних (прізвищ та ініціалів упорядників, назви збірки, місця видання, за наявності назви видавництва, року опублікування, сторінки, на якій було зафіксована назва у відповідному слововживанні. Якщо контекст взято зі збірки фольклорних текстів, що наведена перед цим, застосовуємо в такому випадку позначення: «Там само», яке подаємо в круглих дужках.

Далі подамо приклади лексикографічного опису таких назв у *Словнику мови усної народної словесності*.

АГРАФЕНА-КУПАЛЬНИЦЯ, Аграфєни-Купальниці, *церк.*, *нар.* *Горпїна*, -и. День ушанування пам'яті мучениці Агрипини Римської (6 липня за юліанським календарем, за новоюліанським – 23 червня); у цей день починали масово купатися в водоймах. Перша частина назви свята церковна, походить від імені святої мучениці Агрипини, а друга – народна, виникла через давній звичай купатися в цей день. Інші варіанти назви: *День ушанування пам'яті мучениці Агрипини Римської*; *Святої мучениці Агрипини*. На Аграфену-купальницю всякий у бані попариться (Т.М. Васютіна, О.М. Золотар, *Етноекологічний календар природи*: посібник для вчит. та учня, Тернопіль: Навчальна книга-Богдан, 2007. С. 63); *Заготовляй на Горпини віник – бо він сам парить, здоров'ям дарить* (Там само).

АНДРІЙ, -я, *церк.*, *нар.* День Андрія, народно-християнське свято, приурочене до дня мученицької смерті одного з дванадцяти Христових апостолів – Андрія Первозваного, який, за народними легендами, дійшов аж до Києва й на одному з його пагорбів поставив хрест; походить від імені відповідного святого, святкується 30 листопада або 13 грудня за старим стилем, супроводжувалося різноманітними іграми та нічним ворожінням дівчат щодо заміжжя. Свято має язичницьку основу, пов'язану з язичницькими віруваннями в божество Калиту

(зимову іпостась сонця), що спускалося в цей день на землю. Інші варіанти назви: *День Андрія, Андріїв день, День святого апостола Андрія Первозванного, Каліта.* Якщо на Андрія сніг піде і вляжеться, то ще сто десять днів пролежить (Т.М. Васютіна, О.М. Золотар, *Етноекологічний календар природи*: посібник для вчит. та учня, Тернопіль: Навчальна книга-Богдан 2007, с. 128).

БЛАГОВІЩЕННЯ, -я, *церк., нар.* Християнське свято, яке влаштовується на честь благої звістки Діві Марії від архангела Гавриїла про непорочне зачаття від Святого Духа Ісуса Христа; святкується 25 березня (за старим стилем 7 квітня). Із цим святом пов'язана велика кількість народних прикмет. Назва походить від словосполучки «блага вість». Однак із цим святом пов'язана велика кількість народних прикмет. Очевидно, воно теж зазнало певної контамінації з давнім язичницьким святом, бо вважається що в цей день весна остаточно поборолала зиму, тому можна було розпочинати польові роботи, зокрема сівбу. Інші варіанти назви *Благовіщення Господнє, Свято Благовіщення, Благовіщення Благословенної Діві Марії, Благовіщення Пресвятої Богородиці, Урочістість Благовіщення, Богородиці.* На Благовіщення птиця гнізда не в'є (Прислів'я. Прикмети та повір'я українського народу, уклад. Н. Кусайкіна. Х.: ВД «Школа» 2006, с. 106); На Благовіщення чорногуз прилітає і ведмідь встає (Там само).

ВЕЛІКДЕНЬ, -дня, *церк. Пасха*, -и. Одне з найдавніших і найголовніших християнських свят у богослужбовому році, установлене на честь воскресіння засновника цієї світової релігії Ісуса Христа; святкується в різні дати, до цього дня готуються заздалегідь, постяться, миються в Чистий четвер, готують ритуальну випічку – паски, варять та фарбують яйця. Походить від словосполучки «Великий день». Друга назва «Пасха» походить від назви старозавітного свята «Песах», яке відзначали іудеї на згадку про звільнення від єгипетського полону, але на українському ґрунті зазнало переосмислення і співвідноситься з назвою обрядового хліба, що випікається для споживання під час відзначення цього свята. Інші назви: *Світле воскресіння Христове, Воскресіння Христове, Паска.* Наш Великдень такий красний, / Як гай зелененький, / А в Канаді, сніги, леди, / Завше вітер студенький (Буд здорова, землице: укр. народні пісні про еміграцію, упоряд., вступ. ст. і приміт. С.Й. Грици, К.: Муз. Україна 1991, с. 74); На Великдень чужі діти грались крашанками, / Іванові сиротята вмивались сльозами (Там само, с. 153); Якщо напередодні Пасхи тихо – гарно вродиться горох (Там само, с. 16); Багатому і в будень свято, а бідному і на Великдень – піст (Прислів'я. Прикмети та повір'я українського народу, уклад. Н. Кусайкіна, Х.: ВД «Школа», 2006, с. 93).

ВОЗДВІЖЕННЯ, -я, *рел., нар. Здвиження*, -я. Свято Воздвиження Чесного Хреста Господнього, відзначається на честь знайдення того хреста, на якому був розп'ятий Ісус Христос (ст. стиль 14 вересня, за новим – 27 вересня), під час цього свята дотримуються суворого посту, споживають тільки пісні страви. У цей день відбулося встановлення (воздвиження) зазначеного хреста. Назва «Здвиження» пов'язана з народними уявленнями про те, що в цей день земля здвигається з літа на зиму. Інший варіант назви: *Здвиг, Воздвіження Чесного*

*і Животворного Хрестá Господнього. Воздвиження тепло здвигає, а холод на-
двигає* (Т.М. Васютіна, О.М. Золотар, *Етноекотологічний календар природи: посіб-
ник для вчит. та учня, Тернопіль: Навчальна книга-Богдан 2007, с. 100*); *Не чекай
Здвиження – рїж рїпу, не чекай Покрова – січи капусту* (Там само).

ВОДОХРЄЩА, -а, *рел., нар.* Церковне свято (Свято Богоявлення Господнь-
ого), що влаштовується на згадку про хрещення Іваном (Іоанном, Йоанном) Хре-
стителем (Предтечею) Ісуса Христа у водах Йордану, відзначається 19 січня
(6 січня за старим стилем). У цей день святять воду, вважається, що вода, по-
свячена в цей день набирає цілющих властивостей, також у цей купаються в про-
руб, оскільки вважають, що той, хто купається в цей день, протягом цілого
року не буде хворіти. Свято бере свій початок від хрещення Іоанном Предтечею
у водах річки Йордан Ісуса Христа», «хрестити водою». У народі назва стала
співвідноситися зі словосполученням «воду хрестити», від звичаю хрестити в церкві
воду цього дня. Інші варіанти назви: **Водосв'яття, Водохрєстя, Водохрєще,
Водохрєщі, Водохрїща, Водохрїще, Водохрїщі, Ворд'ань, Єрд'ань, Йорд'ан,
Орд'ань, Ярд'ань, Юрд'ан**. Після Водохрєща зима лютує, місяць лютий носом
чує (Т.М. Васютіна, О.М. Золотар, *Етноекотологічний календар природи: посібник
для вчит. та учня, Тернопіль: Навчальна книга-Богдан 2007, с. 148*).

ВОЗНЕСІННЯ, -я, *церк.* Свято, присвячене вознесенню Ісуса Христа на небо;
сороковий день після Пасхи (найраніше святкується 30 квітня, найпізніше –
3 червня); у цей день треба вмитися ранковою росою, роздати милостиню же-
бракам. Назва пов'язана з християнськими віруваннями про вознесення Ісуса
Христа на небеса (походить від дієслова «вознестися» (піднятися вгору) Інші
варіанти назви: **Вознесіння Господнє, Вознесіння Христове**. *І рада б весна
вік вікувати, та прийде день Вознесіння – закує зозулю, солов'єм залетється,
до літа за пазуху перебереться* (Прислів'я. Прикмети та повір'я українського
народу, уклад. Н. Кусайкіна, Х.: ВД «Школа» 2006, с. 57).

ГАВРІЇЛ, -а, *церк., нар.* **Гавріїлів день, Гавріїлового дня**. Церковне свято
Собор архангела Гавріїла, яке відзначається православними віруючими 13 липня
за новим церковним календарем, 26 липня – за старим; це чи не єдине свято, в яке
дозволялося працювати; виникло після освячення храму в Константинополі, за-
снованого на честь архангела Гавріїла. Народна назва «Гавріїл» безпосередньо
походить від імені цього архангела. Інші варіанти назви: **(св'ято) Арх'ангела
Гавріїла, (св'ято) Св'ятого Гавріїла, Соб'ор арх'ангела Гавріїла**. *На Гавріїла
жито добром сповито* (Т.М. Васютіна, О.М. Золотар, *Етноекотологічний календар
природи: посібник для вчит. та учня, Тернопіль: Навчальна книга-Богдан 2007,
с. 71*); *Ой сію, сію, льоном, льоном / Та до Гавріїла за парубком* (Календарно-
обрядові пісні, упоряд. О.Ю. Чебанюк, К.: Дніпро 1987, с. 143); *Все, що в Гаврії-
лів день народиться, погане виходить і потворне* (з народних уст).

ГЕОРГІЙ, -я, *церк.*, **Юрій**, -я, *нар.*, **Єг'орій**, -я, *нар.*, **Юрк'о**, -а, **Юр'їв** (**Юр'їв**
(Юр'єв) день, Юрієвого дня. День святого Георгія (Юрія) Змієборця (Переможця
чи Побідоносця), який оборонив рідний край, перемигши змія (дракона). Народні
назви походять від імені святого. Відзначається весною 6 травня або за ново-

юліанським календарем 23 квітня (день смерті святого) Юрій весняний або Юрій голодний, бо всі припаси для худоби завершуються і зазвичай у цей день відбивається перший вигін худоби на пасовище (вважається, що цей день є датою смерті святого) і взимку 9 грудня (26 листопада) – холодний, бо починаються холоди, до цього дня треба було обов'язково розрахуватися з боргами і не можна було ходити на полювання, бо святий Юрій у цей день відпускав вовків на свободу; святкування цього дня було запроваджене князем Ярославом Мудрим на честь освячення Георгіївського храму в Києві (1051-1054 рр.). Інші варіанти назви: *Юрійв (Юр'єв, Юр'їв) день, (свято) Георгія Побідонбця, Юрій Весняний, Юрійв день весняний, (День) святого Юрія, Юрій Голодний, Юрій (Єгорій) Холодний. Хто сіє овес із Георгія, той збирає не зерно, а солом*у (Васютіна Т. М., Золотар О. М. *Етноекологічний календар природи*: посібник для вчит. та учня. Тернопіль: Навчальна книга-Богдан, 2007. С. 40); *Георгій на поріг весну приволік* (Там само); *Треба добре дбати, аби не купувати сіна до одного Юрія, а хліб до другого Юрія* (Там само); *У кожнім році два Юр'ї, і обидва вони дурні – один голодний, другий холодний* (Українські народні прислів'я та приказки: дожовтневий період, упоряд. В. Бобкова, Й. Багмут, А. Багмут, К.: Держ. вид-во худ. л-ри 1963, с. 236); *У нас два Єгорія: один голодний, другий холодний* (Там само, с. 74); *На Юрка сховається в житі курка* (Українські прислів'я та приказки, упоряд. С.В. Мишанича, М.М. Пазяка, К.: Дніпро 1984, с. 74). 2. Персоніфікована назва свята Юрія весняного або Юрія Голодного. *Юрій з хати всіх на поле вижене* (Українські прислів'я та приказки, упоряд. С.В. Мишанича, М.М. Пазяка, К.: Дніпро 1984, с. 75);

ЗЕЛЁНА неділя, Зеленої неділі, нар., *Трійця*, -і, церк. Одне з ключових християнських свят, що відзначається після семи тижнів від Великодня, під час якого освячують зелень – трави, гілки дерев, якими потім прикрашають оселю; свято на честь сходження Святого Духа на апостолів Ісуса Христа. Давнішою є назва «Зелена неділя», яка відображає давній культ рослинності й пов'язана зі звичаєм прикрашати житло на це свято зеленню. Пізніше найменування отримало на честь сходження на апостолів (учнів Христа) Святого Духа й символізує з'яву Бога людям у трьох іпостасях так званої Святої Трійці – Бога-Отця, Бога-Сина і Бога-Святого Духа. Інші назви: *П'ятдесятниця, День Зіслання Святого Духа, Зелені святі. А на сьомому году хай мене жде, і хто вийде з могили або на Різдво, або на Великдень, або на Зелену неділю, так нехай мене дожида* (Героїчний епос українського народу: хрестоматія, упоряд. та приміт. О.М. Таланчук, Ф.С. Кислого, К.: Либідь 1993, с. 262). *Якщо на Трійцю дощ – буде багато грибів* (Т.М. Васютіна, О.М. Золотар, *Етноекологічний календар природи*: посібник для вчит. та учня, Тернопіль: Навчальна книга-Богдан 2007, с. 59).

ІВА́Н КУПА́ЛО, Іва́на Купа́ла, церк., нар. *Купало*, -а; *Купа́йло*, -а; *Іва́н*, -а; *Іва́нова ніч*, Іва́нкової ночі; *Іва́н Купа́йлий*, Іва́на Купа́йлого. Давнє язичницьке свято вшанування літнього сонцестояння, бога літнього сонця Купали, що відзначали 7 липня за старим стилем, 24 червня – за новим, прив'язане пізніше православною церквою до імені Івана Хрестителя (Предтечі), який хрестив у во-

дах Йордану самого Ісуса Христа; у цей день водять усю ніч танки, співають пісень, розводять вогнище, через яке стрибають, пускають у воду вінки. *На Петра хліба пекла, / а на Івана вибирала, / на Івана Купала* (Календарно-обрядові пісні / упоряд. О.Ю. Чебанюк, К.: Дніпро 1987, с. 160); *Ой на Івана Купайлого / Ходила відьма ногойлою* (Там само, с. 156); *Хто не вийде на Купайла, / Щоб йому ноги поламало!* (Там само, с. 159); *Сильна роса на Купала – до врожаю огірків* (Т.М. Васютіна, О.М. Золотар, *Етноекологічний календар природи: посібник для вчит. та учня*, Тернопіль: Навчальна книга-Богдан 2007, с. 67); *Якщо на Івана проса з ложку, то й у ложці буде* (Там само); *На Іванову ніч – зірок багато – багато грибів буде* (Там само); *Після Івана (Купала) не треба жупана* (Українські народні прислів'я та приказки: дожовтневий період, упоряд. В. Бобкова, Й. Багмут, А. Багмут, К.: Держ. вид-во худ. л-ри 1963, с. 236).

ІЛЛЯ, -і, *рел., нар.*, **Ілько́**, -а. День вшанування старозавітного пророка Іллі; свято, яке поєднало в собі християнські міфи й дохристиянські залишки вірувань давніх слов'ян у бога блискавки й грому Перуна. Відзначають за новим стилем 20 липня чи 2 серпня за старим. За церковною традицією, у цей день здійснюють хресний хід, за народними віруваннями, у цей день не можна ходити купатися. Назва свята безпосередньо виводиться від імені християнського пророка, який вознісся на вогняній колісниці на небо до Бога, але свято має давніше язичницьке коріння, очевидно, воно зародилось унаслідок ушанування нашими пращурами в цей день балтійського і слов'янського бога грому та блискавки Перуна. Інші варіанти назви: **День Іллі**, **День пророба Іллі**, **Іллі-пророба**, **Іллін день**, **Ілля Громовержець**. *За ніч на Іллю кінь наїдається, а чоловік висипається* (Т.М. Васютіна, О.М. Золотар, *Етноекологічний календар природи: посібник для вчит. та учня*, Тернопіль: Навчальна книга-Богдан 2007, с. 75); *На Іллю до обіда літо, а після обіда осінь* (Українські народні прислів'я та приказки: дожовтневий період, упоряд. В. Бобкова, Й. Багмут, А. Багмут, К.: Держ. вид-во худ. л-ри 1963, с. 237); *Сіно – до Юрка, а хліб – до Ілька* (Українські прислів'я та приказки, упоряд. С.В. Мишанича, М.М. Пазяка, К.: Дніпро 1984, с. 74).

КУЗЬМА-ДЕМ'ЯН, Кузьмі-Дем'яна, *церк.* **Кузьмі-Дем'яна** (день); **Кузьма́**, -і; **Дем'ян-Кузьма́**, Дем'яна-Кузьмі; **Дем'ян і Кузьма́**, Дем'яна і Кузьмі. Церковне свято, день святих Кузьми й Дем'яна, азійських лікарів і чудотворців, які вважалися в українській народній традиції ще покровителями ковальства, святкується 1 листопада за новим стилем або 14 листопада за старим. назва У цей день закінчували роботу в полі, влаштовували молодіжні гуляння. Свято виникло на честь вшанування святих мучеників Косми й Даміана, що безкоштовно лікували людей і були вбиті через заздрість іншим лікарем або за іншою версією страчені відрубанням голови мечем після арешту за наказом префекта Лісія. Інший варіант назви **День святих чудотворців Безсрібників Кузьмі й Дем'яна (Космі й Даміана)**. *Скує Кузьма-Дем'ян – до весни не розкувати* (Українські народні прислів'я та приказки: дожовтневий період, упоряд. В. Бобкова, Й. Багмут, А. Багмут, К.: Держ. вид-во худ. л-ри 1963, с. 239); *Не закути річку зимі без Дем'яна-Кузьми* (Прислів'я. Прикмети та повір'я українського народу, уклад.

Н. Кусайкіна, Х.: ВД «Школа» 2006, с. 25); *Кузьму вишануй, курей відгодууй* (Т.М. Васютіна, О.М. Золотар, *Етноекотологічний календар природи: посібник для вчит. та учня*, Тернопіль: Навчальна книга-Богдан 2007, с. 120); *На Дем'яна й Кузьму візьми курку немалоу* (Там само).

МАСЛЯНА, -ої, *церк., нар.* Традиційне народне свято, що сягає часів язичництва, пов'язане безпосередньо з проводами зими й початком весни, яке християнською церквою було прив'язане до тижня напередодні Великого посту, що готує християн до святкування Великодня. У цей день споживали різні смаколики на основі молока, яєць, масла й сметани, зокрема млинці, вареники з сиром, налисники. Народне найменування «Масляна» пов'язують із тим фактом, що напередодні цього свята з харчування виключалися будь-які м'ясні продукти, але можна було смакувати стравою, виготовленою за допомогою молочних продуктів, зокрема й масла, млинцями. Цей день супроводжувався веселими гуляннями, що мали пробудити від сну весну й прогнати зиму. Інші назви: *Бабське свято, Загальниця, Зипуст, Колодій, Масляниця, Мясниця, Пущення, Сірна неділя, Сиропустний тиждень, Сиропуст*. *Масляна приїхала – зиму заморозила, весну розбудила* (Т.М. Васютіна, О.М. Золотар, *Етноекотологічний календар природи: посібник для вчит. та учня*, Тернопіль: Навчальна книга-Богдан 2007, с. 8); *Масляна широка, де початок столу і куди сягає око* (Там само).

МИКОЛАЙ, -я, *церк.* (узгоджується зазвичай зі словом свято), *Микóла*, -и. (може поєднуватися з означенням весняний або зимовий), -и. В Україні зазвичай відзначають два свята святого Миколая. По-перше, 6 грудня (раніше 19 грудня) – вважається датою смерті святого, відповідно є днем ушанування пам'яті християнського святого Миколая Мирлікійського (Чудотворця) або ж Миколи Угодника. У цей день діти, що добре вели себе протягом року, знаходять під подушкою подарунки від Святого Миколая. Інші назви: *Свято святого Миколáя, свято Миколáя, День святого Миколáя, День Микóли, Зимóвий Миколáй*. По-друге, 9 травня за новим стилем (22 травня за старим) відзначають весняне свято на честь святого Миколи Чудотворця. Відзначення цієї дати зумовлене святкуванням події, пов'язаної з переміщенням мощів Миколи Чудотворця до італійського міста Барі. Інші назви: *День чи свято Тépлого Микóли, Микóли Весняного, Микóли Травнéвого*. *Приходить свято Миколая, у церкві має бути храм, а образ Миколая розколотий* (Чарівна торба: українські народні казки, притчі, легенди, перекази, пісні та прислів'я, записані від М.І. Шопляка-Козака, упоряд. І.М. Сенька, Ужгород: Карпати 1988, с. 72); *До весняного Миколи не можна в річці купатися, бо з людини верба виросте* (Прислів'я. Прикмети та повір'я українського народу, уклад. Н. Кусайкіна, Х.: ВД «Школа» 2006, с. 106); *Якщо другого дня після Миколи Весняного піде дощ, все літо буде негожим* (Т.М. Васютіна, О.М. Золотар, *Етноекотологічний календар природи: посібник для вчит. та учня*, Тернопіль: Навчальна книга-Богдан 2007, с. 47); *До Миколи кріпись, як хоч розорись, а з Миколи Зимового живи, не тужи* (Там само); *На весняного, голодного, Миколу не до різносолу* (Там само); *У кожнім році два Миколи, на першого Миколи не буває холодно ніколи, а на другого Миколи не буває тепло*

ніколи (*Українські народні прислів'я та приказки: дожовтневий період* / упоряд. В. Бобкова, Й. Багмут, А. Багмут, К.: Держ. вид-во худ. л-ри 1963, с. 236).

МОКРІНА, -и (день), *церк., нар.* День Святої Мокрини (1 серпня, або 19 липня за старим стилем), яка, за давніми віруваннями, є втіленням осені, її дочкою, вважалося, що вона приносить дощі та холоди. За народними уявленнями, що мають витоки ще з часів язичництва, на цей день припадає останній день літа, бо Мокрина вважалася дочкою осені, і в цей час зазвичай ішли дощі, якщо їх не було, то жінки проводили обряд викликання дощу («робили мокрини») – святково вдягнена дівчина мала віднести колосся хліба до річки й попросити в неї дощу. Відповідне церковне свято засноване на честь християнської святої Макрини Молодшої, що очолила одну з перших чернечих жіночих спільнот у Малій Азії, монахинь якого пізніше почали називати василіянками. Інший варіант назви *День преподобної Макрини (Мокрини)*. Як на Мокрини буде дощ, то осінь буде мокра (*Українські народні прислів'я та приказки: дожовтневий період*, упоряд. В. Бобкова, Й. Багмут, А. Багмут, К.: Держ. вид-во худ. л-ри 1963, с. 237).

НОВІЙ РІК, Нового Ріку. 1. **Васіль**, -я, *церк., нар.* 14 січня, Старий Новий рік, або ж День святого Василя. Церковне свято походить від назви імені святого Василя, засноване на честь архієпископа Кесарії Каппадокійської, святого Василя Великого, що був одним із трьох каппадокійських Отців Церкви, які сприяли утвердженню остаточного формулювання догми про Пресвяту Трійцю, а також був засновником чернечого життя у візантійській церковній традиції. Народна назва «Старий Новий рік» використовується на позначення світського свята, яке виникло після переходу України на григоріанський календар у 1918 році. Новий рік за старим стилем починався 1 січня, а попередню дату, що почала припадати на 14 січня, стали називати Старим Новим роком. Традиційно починається із засівання. *На щастя, на здоров'я, / На Новий рік, / Аби вам си родило / Краще, як торік, / Жито, пшениця, / Всяка пашиця (Прислів'я. Прикмети та повір'я українського народу*, уклад. Н. Кусайкіна. Х.: ВД «Школа» 2006, с. 539); *Ходить Ілля на Василя, / Носить пугу житяную, / А другу просяную (Колядки та щедрівки: зимова обрядова поезія трудового циклу*, упоряд. О.І. Дея, К.: Наук. думка 1965, с. 539); *Здрастуйте з Новим годом, з Василем* (Там само). 2. Світське свято, яке відзначають під час переходу з останнього дня поточного року в перший день наступного (настає в більшості країн світу 1 січня), проте спочатку його святкували в день сонячного весняного рівнодення, але з часом дата змінилася через уведення нового календаря, що був створений за вимогою римського імператора Юлія Цезаря. До цього свята в Україні традиційно прикрашають ялинку. *На Новий рік не можна плакати, бо весь рік плакатимеш* (Там само, с. 106); *У перший день Нового року замовляй добра нівроку* (Т.М. Васютіна, О.М. Золотар, *Етноекологічний календар природи: посібник для вчит. та учня*, Тернопіль: Навчальна книга-Богдан 2007, с. 136).

ОЛÉКСА ТÉПЛІЙ, Олéкси Тéплого, *церк., нар.* **Олéкса**, -и; **тéплий Олéкса**, тéплого Олéкси; **Тéплий (тéплий) Олексій**, тéплого Олексія. День святого Олексія, відзначається 30 березня (новий стиль) або 17 березня за старим стилем;

за народними віруваннями, в цей день приходить справжнє тепло. Церковне свято пов'язане із ушануванням пам'яті праведника Олексія, чоловіка Божого, який жив у IV столітті й походив із заможної римської родини, проте, досягнувши зрілості, відмовився від усіх привілеїв, що давав йому його статус, облишив батьківський дім і провів багато років у мандрах, ведучи життя вбогого жебрака, після повернення до Риму пристав до батьківського дому, жив разом зі слугами, але так і до самої смерті, не зізнався ким був насправді, правда про його походження відкрилася із записки, яку знайшли при ньому після його кончини. Народне означення «теплий» додалося через те, що в цей день теплішає, починає скресати крига, оскільки, за народними уявленнями, щука-риба починає в цей день розбивати хвостом лід. *Якщо на Олексі Теплового тепло, то весна ранньою буде* (Т.М. Васютіна, О.М. Золотар, *Етноекологічний календар природи*: посібник для вчит. та учня, Тернопіль: Навчальна книга-Богдан 2007, с. 24), *Якщо на Олексі сніг швидко тоне і вода біжить дружно – чекай мокрого літа* (Там само); *На теплового Олексія риба хвостом лід розбиває* (Прислів'я. Прикмети та повір'я українського народу, уклад. Н. Кусайкіна, Х.: ВД «Школа» 2006, с. 106); *На теплового Олексі риба-щука лід хвостом розбиває* (Українські народні прислів'я та приказки: дожовтневий період, упоряд. В. Бобкова, Й. Багмут, А. Багмут, К.: Держ. вид-во худ. л-ри 1963, с. 234); *На Теплового Олексі риба хвостом лід розбиває* (Українські прислів'я та приказки, упоряд. С.В. Мишанича, М.М. Пазяка, К. Дніпро 1984, с. 74).

ОЛЕНА, -и, *церк., нар. День Олени*. День ушанування рівноапостольної цариці Олени Константинопольської, який у народі називають днем Олени-Льоносійки, бо зазвичай у цей день сіяли льон; відзначають 21 травня (3 червня за старим). Церковне свято на честь рівноапостольної цариці Олени (відома ще, як Флавія Юлія Олена Августа, мати імператора Костянтина великого, дружина римського імператора Констанція I), яка уславилися завдяки наданню християнській релігії державного статусу та знайденню Животворящого Хреста Господнього, тобто того, на якому було розп'ято Ісуса Христа; побудувала на місці знайдення цієї реліквії храми та церкви. Інші варіанти назви: **День пам'яті святої цариці Олени, Оленин день, Олена-Льоносійка, Оленині коси**. *Сій льон на Олену, буде сорочка по коліна* (Т.М. Васютіна, О.М. Золотар, *Етноекологічний календар природи*: посібник для вчит. та учня, Тернопіль: Навчальна книга-Богдан 2007, с. 51); *Якщо на день Олени непогода, буде осінь негожа* (Там само).

ПЕТРА́ й ПАВЛА́ (день, свято), *церк., нар. Петро́, -а, Пётрів день*, Петрового дня. Християнське свято на честь апостолів Павла та Петра (святкується 29 червня за новим стилем і 12 липня за старим); вперше свято відзначили 29 червня, у день перенесення мощів цих послідовників Ісуса Христа, його учнів, які проповідували християнство по всьому світу; закріпилось остаточно в церковній традиції в 324 році, коли водночас і в Римі, і в Константинополі було побудовано храми на честь апостолів. Цей день зустрічали улюбленою, за народними повір'ями, стравою апостолів Петра й Павла – мандриками (печивом, начиненим маком і кисломолочним сиром). Інші варіанти назви: **День апостолів**

Петра́ і Па́вла, День свя́тих, сла́вних і всехва́льних перво́вѣрховних апо́столів Петра́ і Павла́, Петропа́влов день, Петро́-Павло́. Якщо Петро з Павлом плачуть (іде дощ), то через тиждень людям сонця не бачити (Т.М. Васютіна, О.М. Золотар, *Етноекологічний календар природи: посібник для вчит. та учня*, Тернопіль: Навчальна книга-Богдан 2007, с. 70); *До Петрового дня вода в річці спадає* (Там само, с. 70); *Що на Івана хліб саджала, / Купала на Івана. / А на Петра вибирала* (Календарно-обрядові пісні, упоряд. О.Ю. Чебанюк, К.: Дніпро 1987, с. 166).

ПЕТРІВКА, -и, *церк., нар.* Багатоденний піст, якого дотримуються православні християни. Його встановлено на згадку про святих апостолів Петра і Павла, які постували перед проповіддю Євангелія. Широкого розповсюдження цей апостольський піст набув після будівництва храмів у Римі та Константинополі на честь першOVERХОВНИХ апостолів Петра й Павла. День освячення храму в Константинополі припав на 29 червня й став урочисто відзначатися щорічно спочатку на Сході, пізніше й на Заході. Петрів піст має різну тривалість від 8 до 42 днів. Чим раніше святкують у році Великдень, тим він довший. Завершення посту завжди припадає на 12 липня (за старим стилем) або на 29 червня (за новим), у 2024 р. піст скасовано через неможливість створення необхідних умов для його дотримання, оскільки він мав би починатися 23 червня 2024 р. через тиждень після П'ятидесятниці й тривати до свята Петра й Павла. Під час посту дозволялося споживання на вихідних (у суботу, неділю) риби. Інші назви **Пётрів піст; Апо́стольський піст**. *То було в петрівку (Чарівна торба: українські народні казки, притчі, легенди, перекази, пісні та прислів'я, записані від М.І. Шопляка-Козака, упоряд. І.М. Сенька, Ужгород: Карпати 1988, с. 47); Ходив осінь ще й Петрівку, дав копійку на горілку (Жартівливі пісні. Родинно-побутові, упоряд. О.І. Дей, М.Г. Марченко, А.І. Гуменюк, К.: Наук. думка 1967, с. 269); А як я ся оженил, / Минул рік в Петрівку, / Возьму торбу на плечі, / Піду на вандрівку* (Там само, с. 346); *Оженився у Петрівку / Та взяв дівку-семилітку* (Там само, с. 352).

ПОКРОВА, -и, *церк., нар., Покріво́нька*, -и, *змениш.-пестл.* Християнське й народне свято Покрова Пресвятої Богородиці, відзначається 14 жовтня (за старим стилем 1 жовтня); найголовніше свято запорізьких козаків; у цей день відзначають також День захисників та захисниць України. Відзначати його на українських теренах почали ще за часів Київської Русі (наприкінці X ст. – початку XI ст.), але, за легендою, свято зародилося задовго до цього в Константинополі, де у Влахернському храмі зберігалася риза Богородиці (матері Ісуса Христа). На місто мали напасти вороги, однак з'явилася Богородиця й накрила всіх мешканців міста покровом свого одягу, захистивши їх таким чином від нападників. Інші варіанти назви: **Покро́в, Покро́ва Пресвятої Богоро́диці, День зу́стрічі зимі. Сподівайся, дівчинонько, мене ік покрові, / Не буду к покрові, / буду к Миколі, / Не буду на Миколи, то не буду ніколи** (Чумацькі пісні, упоряд. О.І. Дей, А.Ю. Ясенчук, А.І. Іваницький, К.: Наук. думка 1976, с. 89); *Не дивуйся снігу на Покрову* (Т.М. Васютіна, О.М. Золотар, *Етноекологічний календар природи: посіб-*

ник для вчит. та учня, Тернопіль: Навчальна книга-Богдан 2007, с. 107); *Покрівонько, покрівонько, покрий мені голівоньку!* (Українські прислів'я та приказки, упоряд. С.В. Мишанича, М.М. Пазяка, К.: Дніпро 1984, с. 76).

ПРЕЧІСТА, -ої, *церк., нар.* Під цією назвою об'єднують цілих три церковних свята, пов'язаних насамперед з ушануванням Діви Марії (Богородиці). Це Перша Пречиста, або ж Успіння Пресвятої Богородиці, вважається днем закінчення земного життя святої Діви Марії; відзначають 15 серпня за новим календарем і 28 серпня за старим. Інші варіанти назви: *Успіння Пресвятої Богородиці, П'єрша Пречіста*. Друга Пречиста (Різдво Богородиці чи Мала Пречиста) – це народження матері Ісуса Христа, яке за новоюліанським календарем відзначають 8 вересня, за старим – 21 вересня; до цього часу завершували збір урожаю. Інші варіанти назви: *Друга Пречіста, Різдво Пресвятої Богородиці, Малá Пречіста*. Третю Пречисту, або Ведення в храм Пресвятої Богородиці, святкують 21 листопада за новим календарем, 4 грудня – за старим, у цей день батьки Діви Марії віддали її на службу Божу до Єрусалимського храму; у народі свято символізувало початок зими, з нагоди святкування цієї події влаштовували гуляння та ярмарки. Інший варіант назви: *Введення у храм Пресвятої Діви Марії, Третья Пречіста*. *Явилась Пречиста – почалася осінь чиста* (Т.М. Васютіна, О.М. Золотар, *Етнологічний календар природи: посібник для вчит. та учня*, Тернопіль: Навчальна книга-Богдан 2007, с. 96); *Якщо після Малої Пречистої тварини прагнуть на пасовище рано, то й зима буде рання* (Там само, с. 97); *Прийшов Петро – вирвав листок; прийшов Ілля – вирвав і два; а прийшов спас – бери рукавиці про запас; прийшла пречиста – на дереві чисто; прийшла покрова – на дереві голо* (Календарно-обрядові пісні, упоряд., вступ. ст. та приміт. О.Ю. Чебанюк, К.: Дніпро 1987, с. 237).

РІЗДВО ХРИСТОВЕ, Різдва Христового, *церк. Роджествó, -а. Різдвó*. Одне з найважливіших і найголовніших у християнстві свят; День народження Ісуса Христа, яке почали відзначати у світі з IV ст. Відзначається за григоріанським календарем 25 грудня, 7 січня – за юліанським. Точний день народження Ісуса Христа невідомий, однак у 431 році на III Вселенському Соборі, що відбувся в Ефесі, офіційно було ухвалено датою Різдва Христового 25 грудня. Святкування Різдва починається у Святий вечір (24 грудня за григоріанським календарем, 6 січня – за юліанським), під час якого за столом з 12 пісними стравами, обов'язковою серед яких є кутя (відварені зерна пшениці, ячменю, приправлені медом), збиралася вся родина. Інший варіант назви: *Різдвó Госпóдне. Желáє тебе вдова багата, гордая, / Не велю тобі, сину, її брати – / Не будеш ти з нею щастя й долі мати, – / Дасть тобі господь різдва Христова / Альбо найпаче пресвітлого воскресенія / діждати...* (Думи, упоряд. Г.А. Нудьги, К.: Рад. письменник 1969, с. 256); *Вінчуємо ті щістім-здоров'їм, / Щістім-здоров'їм та й цим Роджеством, / Та й цим Роджеством, цим Новим роком, / Цим Новим роком, прибутком добрим, / Прибутком добрим та й віком довгим* (Героїчний епос українського народу: *хрестоматія*, упоряд. та приміт. О.М. Таланчук, Ф.С. Кислого, К.: Либідь 1993, с. 11); – *А я вам скажу ще й дивнішеє, / Ще й дивнішеє, ще й чуднішеє:*

Да що в нас ік різдву рожса зацвіла (Колядки та щедрівки: зимова обрядова поезія трудового циклу, упоряд. О.І. Дея, К.: Наук. думка 1965, с. 385).

СПАС, -у, *церк., нар. **Спáсівка***, -и. Назва трьох церковних свят, які святкуються православною церквою з 1 по 14 серпня за старим стилем і з 14 серпня по 29 серпня за новим. Назву «Спас» виводять від Спасителя Ісуса Христа. Перший Спас – Маковія (Медовий Спас) святкується 14 серпня за новим стилем і 1 серпня за старим; у цей день прийнято святити воду, квіти, мак, мед, на цей день для святкування випікали пиріжки з маком та інші хлібопекарські вироби, які споживали з медом. Церковна назва «Свято Винесення чесних древ Животворчого Хреста Господнього». Цей день почали святкувати приблизно в IX ст. у Візантії, коли з метою відвернення хвороб, уперше було здійснено перенесення зі скарбниці імператора до Софійського собору вцілілої частини Хреста Господнього. Інші варіанти назви: ***Маковéя, Мако́трýс, Ма́лий Спас, Медо́вий Спас, Пéрший Спас, Похóдження (В́инесення) чéсних древ живо́твора́ючого Хрестá Госпо́днього, Спас на воді***. Другий Спас – Преображення Господнє (Яблучний Спас) святкувався раніше 19 серпня (тепер, у зв'язку з переходом на новоюліанський календар, – 6 серпня). За сорок днів до мученицької смерті під час молитви на горі Фаворі сталося Преображення Господнє, обличчя Ісуса засяяло, а одяг став неймовірно білим. В Україні в цей день святять яблука та інші фрукти. Святкувати Яблучний Спас, або ж Преображення Господнє, почали ще в IV ст. після відкриття на горі Фавор храму, який прославляє Преображення Господнє. Інші варіанти назви: ***Дру́гий Спас, Преображе́ння (Преображе́ння) (Госпо́днє), Преображе́ння Го́спода Бо́га і Спа́са на́шого Ісу́са Христá; Свя́то Преображе́ння, Ябл́учний Спас***. Третій Спас (святкувався раніше 29 серпня, за новоюліанським календарем припадає на 16 серпня). До цього часу зазвичай дозрівають горіхи. Крім традиційних для України плодів, що дозріли, освячують також хліб. Свято зародилося в X ст., коли з Едесси до Константинополя було перенесено Нерукотворний образ Ісуса Христа (полотно, яким Ісус витер обличчя й що відбило його лик). Інші варіанти назви: ***Горі́ховий Спас, Неруко́тво́рний Спас, Пере́несення о́бразу Христá, Пере́несення Неруко́тво́рного о́бразу Го́спода на́шого Ісу́са Христá, Тре́тій Спас, Хлі́бний Спас***. Я вам скажу, добрі люди, / Як на фармі жити: / Як заколе підсвиняку, / Як навудит м'яса, / То сі гладит по животі / До самого Спаса (Буд здорова, землице: укр. народні пісні про еміграцію, упоряд. С.Й. Грици, К.: Муз. Україна 1991, с. 76); *Прийшов спас, держи рукавички про запас (Календарно-обрядові пісні, упоряд. О.Ю. Чебанюк, К.: Дніпро 1987, с. 238); Спасівка – ласівка, а петрівка – голодівка (Там само, с. 238).*

ТИМОФІЙ-ВЕСНОВІЙ, Тимофія-Весновія, *церк., нар. **Весновій, -я; Тимофій, -я***. День ушанування пам'яті преподобного Тимофія, одного з учнів апостола Павла (відзначається 6 березня або 21 лютого за новоюліанським календарем). Цей святий був родом з Італії й уславився тим, що багато років провів у відлюдництві, за що його прозивають пустинником або пустельником, мав також дар зцілення; в цей день намагалися бути більше на свіжому повітрі. Народна назва

«Весновій» виникла внаслідок народного уявлення про те, що в цей день (21 лютого) починають дути теплі вітри, в яких уже відчувається прихід весни. Інші варіанти назви: **Весняк**, **День пам'яті преподобного Тимофія**, **Преподобний Тимофій**, **Тимофій-Весновій – теплом повій** (Т.М. Васютіна, О.М. Золотар, *Етнологічний календар природи: посібник для вчит. та учня*, Тернопіль: Навчальна книга-Богдан 2007, с. 6); *Прийшов Весновій – тепло біля дверей – теплом віє, старих гріє* (Там само); *Тимофій весною віє, люд теплу радіє* (Там само).

ФЕ́КЛА, -и, рел., нар. **Фе́кла-зоряни́ця**, Фе́кли-зоряни́ці. День святої першомучениці Фекли Іконійської, послідовниці апостола Павла, відзначається 24 вересня (7 жовтня за юліанським календарем). Рівноапостольна Фекла зазнала протягом життя численних гонінь, була засуджена до спалення, але глибока щира віра в Бога рятувала її від усіх небезпек, що випали на її долю; у день вшанування пам'яті про неї запалювали новий вогонь із метою очищення від хвороб., тому в народі часто називають це свято «Феклою-зоряницею». Інші варіанти назви: **Первомучениці Фе́кли Іконі́йської**, **Те́клі Іконі́йської**, **Те́кла**, **Фе́кла За́рєвни́ця**, **Фе́кла За́прядальни́ця**. *На Феклу і домовик до гадання звик* (Т.М. Васютіна, О.М. Золотар, *Етнологічний календар природи: посібник для вчит. та учня*, Тернопіль: Навчальна книга-Богдан 2007, с. 104); *Фекла-зоряниця серце серцю відкриває* (Там само).

ХВЕ́ДОР-студі́т, Хвeдoра-студі́та, церк., нар. **Фeдíр-студі́т**, **Фeдoра-Студі́та**. День ушанування пам'яті святого преподобного Феодора Студита, який у VIII ст. був ігуменом Студійського монастиря в Константинополі, відзначають 24 листопада або 11 листопада за старим стилем. У народі вважають, що в цей день завжди стоїть холод. Інші варіанти назви: **День пам'яті преподобного Феодора (Теодора) Студі́та**, **Студене́ць**, **Фeдíр За́мету́ха**, **Фeдíр За́стольник**, **Фeдíр Мо́ро́з**, **Фeдíр По́минальник**, **Фeдoрoві ві́три**, *З Хведора-студита стає холодно й сердито* (Календарно-обрядові пісні, упоряд. О.Ю. Чебанюк, К.: Дніпро, 1987, с. 239), *З Федора-студита стає холодно й сердито* (Українські прислів'я та приказки, упоряд. С.В. Мишанича, М.М. Пазяка, К.: Дніпро 1984, с. 76).

* * *

Зауважимо, що будь-яка класифікація є відносно умовною. Слід відзначити, що аналізовані перед цим назви свят (геортоніми), по суті, теж становлять своєрідний різновид хрононімів, бо «хрононіми не тільки співіснують з антропонімами, топонімами та іншими власними назвами, а нерідко складають з ними єдине ціле»³². Так, наприклад, **Миколай** – це може й бути найменування релігійного свята (геортонім), і назва святого (агіонім), і найменування ікони (іконім). **Пречі́ста** – теонімом (мати Ісуса Христа) і позначати цілий ряд релігійних свят (див. геортонім **Пречі́ста**).

³² М. Ткачівська, Д. Ткачівський, *Українські хрононіми в німецькомовних ЗМІ*, «Наукові записки. Серія: Філологічні науки» 2016, вип. 146, с. 407

Назви свят, таким чином, становлять помітну групу онімів у фольклорних текстах. Проаналізовані нами в статті геортоніми дозволяють нам зробити висновки про функціонування в мові фольклору таких типів геортонімів: 1) клерикал-геортонімів, які мають виразну церковну основу та використовуються для називання основних християнських свят; 2) фольк-геортоніми – народні назви свят, що мають здебільшого давнє язичницьке коріння або виразно церковні за своїм походженням свята, що набули в народному середовищі певного переосмислення, набули іншої, ніж у церковній офіційній традиції назви. Відзначимо, що межу між цими двома типами проводимо умовно, бо в текстах усної народної творчості офіційні церковні назви та неофіційні народні та традиції їх святкування тісно переплітаються, гармонійно зливаючись у єдиному урочистому дійстві. У складі фольк-геортонімів слід виділити також назви загалом церковних свят, але що зазнали в текстах фольклору персоніфікації внаслідок впливу міфологічної моделі сприйняття дійсності на мовну свідомість народу. У процесі розроблення типової словникової статті, придатної для опису геортонімів, уживаних у мові фольклору, ми прийшли до висновку, що вона має складатися з таких структурних елементів: 1) реєстрового слова, написаного великими літерами та напівжирним шрифтом; 2) мінімальної граматичної інформації (флексію родового відмінка); 3) стилістичних ремарок за необхідності (*церк.* – *церковне*, нар. – *народне*); 4) варіантів назви, які функціонують у мові фольклору, і в окремій зоні інші відомі варіанти назви свят, але незафіксованих безпосередньо в текстах фольклору; 5) тлумачення, яке має містити інформацію про час відзначення свята, особливості його проведення, історію виникнення; 6) контекстів, що демонструють реалізацію відповідного значення у мові усної народної словесності; 7) джерела ілюстрації чи ілюстрацій, із зазначенням бібліографічних даних (прізвищ та ініціалів упорядників, назви збірки, місця видання, за наявності назви видавництва, року опублікування, сторінки, на якій було зафіксована назва у відповідному слововживанні. Мова усної народної творчості має особливості на лексико-фразеологічному та граматичному рівнях, які потребують відбиття в спеціальній лексикографічній праці. Пропонований нами словник фіксуватиме не тільки певну сукупність слів уживаних у текстах фольклору, а й передаватиме особливості мови фольклору як однієї із вагомих національних форм художнього відображення дійсності, тобто відбивати як специфічні художні засоби, властиві різним жанрам фольклору, так і фіксувати слова, що пов'язані безпосередньо з буденними реаліями українського народу. Крім того, описувані нами в цій статті геортоніми фольклору комплексно не представлені в жодному з існуючих словників, а такий матеріал дає багато цінної інформації про народ, його уклад життя, звичаї, світоглядні уявлення. Така ситуація зайвий раз свідчить про необхідність створення спеціальних словників, які бодай хоча б частково відбивали би мовне багатство усної народної словесності.

References

- Bartmiński J., *O języku folkloru. Z dziejów form artystycznych w literaturze polskiej*, Wrocław 1973.
- Słownik stereotypów i symboli ludowych*, red. J. Bartmiński, t. 1, *Kosmos: niebo światła niebieskie ogień, kamienie*, Lublin 1996.
- Betsenko T.P., *Mova dumovoho eposu: Slovnyk epitetiv, skladnykh sliv, tавтоlohichnykh i pleonastychnykh struktur, heohrafichnykh naimenuvan i relihiinykh poniat*, Sumy 2008.
- Betsenko T.P., *Mova ukrainskykh narodnykh dum: Slovnyk tekstovo-obraznykh odynyts*, Sumy 2016.
- Betsenko T.P., *Estetyka movy ukrainskykh narodnykh dum: tekstovo-obrazni odynytsi*, Sumy 2017.
- Bud' zdrava, zemlytse: ukr. narodni pisni pro emihratsiui*, uporiad., S.Y. Hrytsa, Kyiv 1991.
- Danyliuk N.O., *Pryntsypy ukladannia slovnyka movy ukrainskoi narodnoi pisni. Ukrainska leksykohrafiia v zahalnoslovianskomu konteksti: teoriia, praktyka, typolohiia. Larysi Hryhorivni Skrypnyk: zb. nauk. pr.*, Kyiv 2011.
- Charivna torba: ukrains'ki narodni kazky, prytchi, lehendy, perekazy, pisni ta pryslivia, zapysani vid M.I. Shopliaka-Kozaka*, uporiad. I.M. Sen'ko, Uzhhorod 1988.
- Chumatski pisni*, uporiad. O.I., Dei, A.Yu. Yasenchuk, Kyiv 1976.
- Dumy*, uporiad. H.A. Nud'ha, Kyiv 1969.
- Heroichnyi epos ukrains'koho narodu. Khrestomatiia: navchal'nyi posibnyk*, uporiad. O.M. Talanchuk, F.S. Kyslyi, Kyiv 1993.
- Kalendarno-obriadovi pisni*, uporiad. O.Yu. Chebaniuk, Kyiv 1987.
- Koliadky ta shchedrivky: zymova obriadova poeziia trudovoho roku*, uporiad. O.I. Deia, Kyiv: Nauk. dumka 1965.
- Kolesnyk N.S., *Nazvy relihiinykh sviat yak nevidiemnyi skladnyk ukrainskoi narodnypisennoi onimii*, «Studia Ucrainica Varsoviensia» 2018, № 6.
- Kolesnyk N., *Osnovni zasady stvorennia slovnyka*, «Naukovyi visnyk Skhidnoievropeiskoho natsionalnoho universytetu imeni Lesi Ukrainky. Filolohichni nauky. Movoznavstvo» 2013, vyp. 25 (274).
- Kolesnyk N.S., *Problema leksykohrafuvannia folklornykh vlasnykh nazv na materialy ukrainskoho obriadovoho folkloru*, «Visnyk Mariupolskoho derzhavnogo universytetu. Seriia: Filolohiia» 2023, vyp. 28.
- Kolesnyk N., *Struktura statti v slovnyku folkloronimiv (na materialy burlatskykh ta naimytskykh pisen)*, «Naukovyi visnyk Skhidnoievropeiskoho natsionalnoho universytetu imeni Lesi Ukrainky. Filolohichni nauky. Movoznavstvo» 2014, № 2.
- Kolesnyk N., *Teoretychni pidvalyny ta pryntsypy leksykohrafichnoho opratsiuvannia folkloronimiv. Y slovo vashe otzovetsia: sb. nauchn. tr.: posviashch. 80-letyiu so dnia rozhdenia d-ra fylol. nauk, prof. E.S. Otyna*, Kyev 2012.
- Korobko T.O., *Podiino-temporalna semantyka nazv relihiinykh sviat*, «Naukovyi visnyk Mizhnarodnoho humanitarnoho universytetu. Seriia Filolohiia» 2017, № 26, t. 1.
- Prykmety ta poviria ukrains'koho narodu*, uporiad. N. Kusaikina, Kharkiv 2006.
- Serdeha R.L., *Osoblyvosti opysu semantichnoi struktury leksem u "Slovnyku movy ukrainskoho folkloru"*, «Lvivskyi filolohichni chasopys» 2023, № 13.
- Serdeha R., *Spetsyfika vidobrazhennia hramatychnoi informatsii u «Slovnyku movy usnoi narodnoi slovesnosti»*, «Traektoriia Nauki = Path of Science» 2022, vol. 8, № 10.

- Serdeha R., *Stylistychni parametry deksykhografichnoho opysu movy folkloru*, «Volyn filolohichna: tekst i kontekst» 2020, vyp. 29.
- Simovych O.I., *Poetychna symbolika ukrainskoi narodnoi tvorchosti: linhvistychnyi aspekt*, Lviv 1999.
- Simovych O., *Slovnyk verbalnykh symboliv: pryntsypy i zasady*, «Ukrainske movoznavstvo» 2008, vyp. 38.
- Tkachivska M., Tkachivskyi D., *Ukrainski khrononimy v nimetskomovnykh ZMI*, «Naukovi zapysky. Seriia Filolohichni nauky» 2016, vyp. 146.
- Ukrains'ki narodni pryslivia ta prykazky: dozhovtnevyi period*, uporiad. V. Bobkova, Y. Bahmut, A. Bahmut, Kyiv 1963.
- Ukrainski pryslivia ta prykazky: narodna tvorchist*, uporiad. S.V. Myshanycha ta M.M. Paziaka, Kyiv 1984.
- Vasylo Z., *Symbolika folklornoho obrazu*, Lviv 2004.
- Vasiutina T.M., Zolotar O.M., *Etnoekolohichni kalendar pryrody: posibnyk dlia vytelia ta uchnia*, Ternopil 2007.
- Zhartivlyvi pisni. Rodynno-pobutovi*, uporiad. O.I. Dei, M.H. Marchenko, A.I. Humeniuk, Kyiv 1967.
- Zheliashkova V.V., *Heortonimy v suchasni ukrainskii movi: semiotychnyi rakurs studiuvannia*, «Naukovyi visnyk derzhavnoho Khersonskoho universytetu. Seriia Linhvistyka» 2019, vyp. 36.
- Zhuravlova N.M., *Ukrainska narodnypisenna vvichlyvist: tlumachnyi slovnyk etyketnykh sliv, frazeolohizmiv i vyraziv*, Zaporizhzhia 2019.

ПРО АВТОРА

Руслан Сердега (Ruslan Serdeha) – кандидат філологічних наук, доцент кафедри української мови та доцент кафедри українознавства Харківського національного університету (V.N. Karazin Kharkiv National University). **Основні публікації:** *Фольклор як неоціненне джерело інформації і вдячний об'єкт гуманітарних студій*, «Вісник ХНУ ім. В.Н. Каразіна: Філологія» 2016, вип. 74, с. 103-107; *Мова фольклору – діалект чи наддіалект?*, «Лінгвістика» 2018, № 1 (38), с. 49-62; *Діалектні елементи у текстах фольклору та проблема їх відбиття у «Словнику мови усної народної словесності»*, «Вчені записки Таврійського національного університету імені В.І. Вернадського. Серія: Філологія. Журналістика» 2021, т. 32 (71), № 6, ч. 1, с. 43-47; *Лексикографічна інтерпретація символічних значень фольклору*, «Мова. Література. Фольклор» 2023, № 1, с. 53-60; *Методологічні засади розробки структури словникової статті для «Словника мови усної народної словесності» (сталі та текстово-образні одиниці)», «Alfred Nobel University Journal of Philology» 2023, № 2 (26/1), с. 232-247.*

ORCID: 0000-0001-7064-4547

Email: ruslan.serdega@karazin.ua